

Eläkeläiset ry Keski-Suomen aluejärjestö
Säynätsalo 13.6.2018
Kalevi Kivistö, Eläkeläiset ry.:n valtuuston puheenjohtaja

Hyvät ystävät! Eläkeläistoverit!

Olemme viettäneet tänä vuonna Suomen historian traagisimman ajanjakson, vuonna 1918 käydyn sisällissodan muistovuotta. Kolme kuukautta kestänyt sisällissota jälkiseurauksineen oli yhdessä Espanjan kolme vuotta kestäneen sisällissodan kanssa Euroopan historian julmin. Kumpikin aiheutti jälkiseurauksineen kuolonuhreja määrän, joka vastaa noin prosenttia maan silloisesta väestöstä, Suomessa noin 38 000. Lähes 10 000 kaatui taisteluissa ja sama määrä teloituksissa, antautuneina ammuttuina ja murhattuina. Valtaosa uhreista oli punaisia. Vankiloissa virui sodan päätyttyä enimmillään 80 000 hävinneen osapuolen taistelijaa, tukijaa tai työväenyhdistysten luottamushenkilöä. Viime mainitut joutuivat tuomiolle vain siksi, että he valkoisen ylipäällikön mukaan ”saattaisivat olla vaaraksi asiallemme”. Vankiloissa ja leireillä kuoli teloituksiin, mielivaltaiseen väkivaltaan, nälkään ja tauteihin noin 13 500 niihin suljettua punaista. Monet vapautetuista olivat vankilasta päästyään niin huonossa kunnossa, että he kuolivat pian kotiutuksen jälkeen. Kaikkiaan noin 3 % väestöstä joutui kohtaamaan joko kuoleman tai vapauden menetyksen.

Sodan päättymisen jälkeen harjoitettua väkivaltaa perusteltiin väitteillä, joiden mukaan hävinnyt osapuoli olisi taistellut vastustaakseen maan itsenäistymistä ja laillista hallitusta. Sotaa kutsuttiin vapaussodaksi ja punaisten puolella taistelleita maanpettureiksi. 1920 ja -30 luvuilla vain voittajien muistaminen oli sallittua. Punaisten tuli kätkeä surunsa eivätkä he saaneet saattaa rakkaitaan asiaankuuluvalla arvokkuudella hautaan. Muistomerkkejäkin pystytettiin vain valkoisille.

Mitä enemmän tapahtumia on tutkittu, sitä horjuvammaksi näiden myyttien pohja on osoittautunut. Laillisuutta horjutettiin kohtalokkaasti, kun vasemmistoenemmistöisen eduskunnan hyväksymällä valtalalla korkeimman vallan käyttäjäksi julistettu eduskunta hajotettiin. Valtalaki vastustaneet suomalaiset yhdessä Venäjän väliaikaisen hallituksen kanssa toimivat eduskunnan enemmistön selän takana eduskunnan hajottamiseksi. Eduskunta kuitenkin hajotettiin, vaikka valtalaki kiisti minkään tahon oikeuden asettua eduskunnan yläpuolelle.

Taistelussa ei myöskään ollut kyse siitä, että punaiset olisivat suhtautuneet torjuvasti Suomen kansalliseen vapauteen, itsenäisyyteen. Kumpikin osapuoli halusi sitä ”yhtä palavasti”, kuten Seppo Hentilä kirjoittaa. Erimielisyydessä oli kyse suhtautumisesta maan sisäisten asioiden järjestämisen tapaan, tulevasta yhteiskuntajärjestyksestä. Kansanvaltuuskunnan luonnos perustuslaiksi meni demokratian toteuttamisessa paljon pidemmälle kuin seuraavana vuonna säädetty Hallitusmuoto. Jälkiviisas pohdiskelu siitä, miten olisi käynyt, jos sisällissodan tai maailmansodan lopputulos olisi ollut toinen, ei voi jälkikäteen turmella kuvaa sotaan osallistuneiden motiiveista.

Muistovuoden tärkein viesti, joka ei ole voinut jäädä keneltäkään huomaamatta, on sodassa hävinneiden ihmisarvon palauttaminen. Rungas ja koko ajan lisääntyvä tutkimus on tuonut esille

myös tappiolle jääneiden vilpittömän halun rakentaa oikeudenmukaista yhteiskuntaa. Tutkimus on kertonut vankileireihin suljettujen tuskasta ja kärsimyksistä. Taide on Sillanpäästä ja Linnasta lähtien ja monille taiteenaloille laajentuen kuvannut ihmisten kokemusten kautta sitä, miten sodan ja leirien kurimukseen joutuneet ovat kohtalonsa kokeneet. Vähitellen ne, joilta ihmisarvo riistettiin vuosikymmeniksi, ovat postuumisti, kuolemansa jälkeen, saaneet sen takaisin.

Yksi kuolemaan tuomituista oli kirjailija Ilmari Rantamala, Maiju Lassilanakin tunnettu Algot Untola, joka ammuttiin mereen heitettynä, kun häntä oltiin kuljettamassa teloitettavaksi Santahaminaan. Viimeisenä tekstinään hän oli kirjoittanut Työmies –lehteen:

”Kun kaikki tiet päättyvät
täytyy ajatella matkan jatkamista.”

Kaikkien sodasta kärsimään joutuneiden matka on päättynyt. Nyt on meidän ajateltava matkan jatkamista. Yksi etappi matkalla on ollut sodassa tappiolle jääneiden ihmisarvon palauttaminen, jossa – kiitos tutkijoiden ja taiteentekijöiden – on viime vuosina edetty. Toinen etappi on meidän tehtävämme. Meidän tulee rakentaa yhteiskunta, jossa kenenkään oikeuksia ei poljeta ja jossa jokaisen luovuttamatonta ihmisarvoa kunnioitetaan.

Tämän päivän yhteiskunnassa ihmisarvon turvaamisen ja elämän suojelemisen tehtävä koskee myös ja erityisesti meitä ikäihmisiä. Eläkeläisten on itse, omien järjestöjensä työllä ja ahkerasti vaaleihin osallistumalla, puolustettava ihmisarvoaan, koska – Kaarlo Kramsun sanoin – ”ei oikeutta maassa saa, ken itse sit’ ei hanki”. Eläkeläisen oikeutta ikäsyrynnästä vapaaseen arvokkaaseen elämään, eläkeläisen ihmisoikeuksia, on puolustettava. Niistä on puhuttava, niiden puolesta on toimittava ja ikäsyryntää on vastustettava kaikkialla, missä sitä ilmenee.

Tehostaakseen toimintaansa eläkeläisten ihmisoikeuksien puolesta päätti Eläkeläiset ry. edustajakokouksessaan kaksi viikkoa sitten ryhtyä uudistamaan ikääntymispoliittista ohjelmaansa.

Ensimmäinen edellytys näiden ihmisoikeuksien toteutumiselle on elämisen perusedellytysten, *sosiaalisen ja taloudellisen turvallisuuden* takaaminen myös eläkeiässä. EU:nkin hyväksymänä tiukempuna köyhyysrajana pidetään tulotasoa, joka on puolet kaikkien tulonsaajien mediaanituloista. Kenenkään tulotaso ei saisi, ei myöskään eläkkeellä, jäädä sen alle.

Juuri toissapäivänä julkaistiin Eläketurvakeskuksen tuore tutkimus eläkeläisten toimeentulosta. Sen tulokset osoittivat, että kymmenes osa eli kaikkiaan 150 000 eläkeläistä kärsii vakavista toimeentulo-ongelmista. EU:n pienituloisuusrajan alle jää vielä suurempi joukko, 174 000 eläkeläistä. Ongelman kohdentumisen voi kiteyttää sanomalla, että toimeentulo-ongelmista kärsivät erityisesti iäkkäät naiset ja nuoret miehet. Edellisillä työura on jäänyt lyhyeksi ja katkonaiseksi matalapalkkaisessa työssä, jolloin työeläkettä on kertynyt vähän. Jälkimäiset ovat nuorina työkyvyttömyyseläkkeelle joutuneita, yhden hengen talouksissa eläviä. Eläkeläisten toimeentulo-ongelmien korjaaminen ja eläkeläisköyhyyden torjuminen ovat jatkuvasti ajankohtaisia tehtäviä.

Hesari kertoi vähän aikaisemmin, että Suomessa ”varallisuus kertyy eläkeläisille”. Uutisella se antoi ymmärtää, että varallisuus jakautuisi sukupolvien välillä. Näin ei tietenkään ole. Niin nuorten kuin vanhojenkin keskuudessa sukupolvien sisäiset erot ovat suuria ja ne johtuvat tulojen ja varallisuuden epätasaisesta jakautumisesta. Se on juuri sitä yhteiskunnallista eriarvoisuutta, jota pitäisi tasa-arvopolitiikalla tasoittaa riippumatta siitä, onko kyse nuorista vai vanhoista.

Toimeentuloa voidaan tukea myös alentamalla palvelujen käytöstä perittäviä asiakasmaksuja. Paineet varsinkin SOTE-uudistuksen yhteydessä ovat päinvastaiset, koska uudistus johtaa palvelujen markkinoistumiseen. Maakunnilla ei ole omia tuloja, ja kun valtio karsii sote-palvelujen rahoitusta, jää asiakasmaksujen nostaminen palvelujen karsimisen ohella ainoaksi keinoksi sovittaa palvelujen tuotanto rahoituskehyyteen.

Sosiaali- ja terveyspalvelujemme kohtalo ratkaistaan pitkälle tulevaisuuteen eduskunnan päästessä syksyllä äänestämään SOTEsta. Koko nykyhallituksen kompuroinnin perussyy on siinä, että se luopui uudistuksen parlamentaarista valmistelusta, jolla edellisellä hallituskaudella päästiin uudistuksessa kalkkiviivoille asti. Luopuminen johtui siitä, että ainoana palvelujen markkinoistamista vaatineelle kokoomukselle tarvittiin poliittista tilaa palvelujen markkinoistamisen ajamiselle ns. valinnanvapauden nimissä. Sen vuoksi menetetään uudistuksen perustavoite: sosiaali- ja terveyspalvelujen yhteen liittäminen ja perusterveydenhoidon ja erikoissairaanhoidon yhdistäminen saumattomaksi hoitoketjuksi. ”Pörriäiset” ja muut

suuryritykset eivät ole myöskään kiinnostuneita alueista, joissa on pieni ja paljon palveluja tarvitseva, vähävarainen väestöpohja. Siksi myös alueiden välinen eriarvoisuus kasvaa eikä supistu, kuten alun perin piti tapahtua. Lopputuloksena on myös rahoituskriisi, kustannusten nousu niiden hillinnän sijaan. Tämä taas johtaa varmuudella asiakasmaksujen nousuun. Eli kaikki uudistuksen alkuperäiset tavoitteet kääntyvät pääläelleen, jos mennään nykyhallituksen nuottien mukaan. Parasta olisi viheltää peli poikki ja palata valmistelussa uudistuksen alkuperäisiin tavoitteisiin.

Toimintakyvyn heiketessä elämää vaikeuttavat erilaiset rajoitteet, joiden voittamiseksi tarvitsemme tukitoimenpiteitä. Niitä saamme yhteiskunnan järjestämällä palveluilla, joiden avulla voimme suojella terveyttä ja parantaa sairauksia. Toimintakyvyn tukeminen edellyttää myös tukitoimia arjesta selviytymiseen, erilaisia hoivapalveluja. Niinpä *palvelut* ovat toimeentulon turvan ohella elämän suojelun kannalta avainasemassa. Yhteiskunnan on taattava palvelujen saatavuus, jota ei pidä esimerkiksi maksujen korotuksella heikentää. Palveluverkon on oltava niin tiheä, että palvelut ovat myös saavutettavissa.

Ikääntyneiden palvelutarve luonnollisesti riippuu toimintakyvystä. Niin kauan kuin toimintakyky on hyvä, kuuluu eläkeläiselle oikeus valtavirran palveluihin alentamalla tarvittaessa asiakasmaksuja. Kun toimintakyky heikkenee, kuuluu eläkeläiselle oikeus tuettuihin palveluihin, esim. kotihoitoon. Kun toimintakyky heikkenee niin, että arjesta selviytyminen edellyttää jokapäiväistä ja kokoaikaista apua, tulee avun tarvitsijalle taata ympäri vuorokautinen hoito. Palveluja ja hoitoa järjestettäessä on kaikissa vaiheissa kunnioitettava jokaisen itsemääräämisoikeutta, ihmisarvoa ja perusoikeuksia.

Palvelujen on oltava myös laadultaan sellaisia, että ne turvaavat arvokkaan elämän myös vaiheessa, jossa elämän ylläpitäminen edellyttää tukea ja apua. Kansainväliset sopimuksetkin kieltävät ikääntyvien nöyryyttävän ja epäinhimillisen kohtelun. Siksi vanhuspalvelulakiin on palautettava sieltä poistettu oikeus ihmisarvoiseen elämään ympärivuorokautiseen hoitoon pääsyn perusteeksi. Siksi viime aikoina esiintyneisiin kotihoidon ongelmiin on nopeasti reagoitava. Vanhuksen jättäminen heitteille kotiin kuolemaan – josta on viime kuukausinakin saatu murheellisia esimerkkejä - on mahdollisimman kaukana elämän suojelemisesta ja arvokkaan ikääntymisen tavoitteista. Sellaista ei nyky-yhteiskunnassa enää saa tapahtua.

Jotta näiltä ongelmilta vältyttäisiin, on henkilökuntaa oltava riittävästi palveluja antamaan. Liian tiukka henkilöstömitoitus, henkilökunnan puute on suurin laadultaan ala-arvoisen hoidon syy. Jo ohjelmassaan maan hallitus avasi oven hoitajamitoituksen pienentämiselle jo valmiiksi liian alhaisen tason alle. Suositusten alaraja on 0.5 hoitohenkilökuntaan kuuluvaa yhteensä vuorokauden työvuorojen aikana hoidettavaa kohti. Henkilöstöjärjestöt ovat vaatineet sen nostamista 0.7:ään. Hallituksen antama lupa alittaa vielä liian alhaiseksi osoittautunut mitoitus 0.5 tasolta oli tyrmistyttävä.

Painopisteen siirtyessä kotihoitoon joutuvat yhä huonokuntoisemmat ikääntyneet asumaan kotona. Siksi *asuntojen esteettömyyteen* on panostettava. Yhteiskunnan on tuettava asuntojen kunnostamista sellaisiksi, että niissä pystytään asumaan toimintakyvyn heiketessä.

Asumista on myös tuettava asumisen kustannuksia alentamalla. KELAn *asumistuen* heikentämishankkeista on luovuttava. Tuettavan vuokran enimmäismäärää on nostettava, koska vuokrat ovat varsinkin kaupunkiseuduilla karanneet kauas tukeen oikeutetun vuokran enimmäismäärän yläpuolelle.

Yksi aikamme ilmiö on teknologiausko. Sen myötä on ryhdytty puhumaan *hyvinvointiteknologiasta*, mikä näkyy erityisesti tietotekniikan kaikkivoipaisuuden korostamisena. Ylen uutisissakin todetaan tavan takaa, että ”lisää aiheesta nettisivuillamme”. On syytä muistaa, että tietotekniikan hallinta on myös sukupolvikysymys. Keskuudessamme on vielä pitkään ikäluokkia, jotka eivät ole joutuneet työelämässään käyttämään digilaitteita eivätkä ole niihin arkielämässään tutustuneet. Järjestömmekin tekee arvokasta työtä tämän kynnyksen ylittämiseksi jäsenistöä kouluttamalla. Mutta edelleen kansalaisille tarpeellisen asioinnin järjestäminen vain tietotekniikan avulla on todellisuudessa ikäsyrijintää.

Teknologia tarjoa monia hyviäkin mahdollisuuksia, kuten esimerkiksi hälytysjärjestelmiä kiireellisen avun saamiseksi paikalle. Kotiin voidaan asentaa varojärjestelmiä sähkölaitteisiin tai hälytyslaitteita esimerkiksi kaatumisen varalle. Kaatumisonnettomuuksia, joita sattuu erityisesti ikääntyneille, tapahtuu vuosittain moninkertainen määrä esimerkiksi liikenneonnettomuuksiin verrattuna. Liikenneturvallisuuksissa on tehty hyvää ja määrätietoista työtä jo vuosikymmenet, ja tuloksia on tullut. Liikenteessä kuolleiden määrä on saatu vähenemään noin kolmannekseen parin vuosikymmenen takaisesta. Samaa määrätietoisuutta tarvittaisiin myös määrältään moninkertaisten kaatumisonnettomuuksien ehkäisyssä. Melkoinen osa onnettomuuksista tapahtuu portaissa, siksi yhteiskunnan pitäisi tukea erilaisten tukijärjestelmien rakentamista tai portaikon varustamista porrashisseillä niin kuin muissa Pohjoismaissa tehdään.

Sen sijaan mennään hyvin kyseenalaiseen suuntaan, jos puutteellisia hoitajamitoituksia perusteellaan sanomalla, että teknologia tulee korvaamaan hoitajien työtä. Kehitellään robotteja, jotka voivat korvata kotieläimiä tai jopa syöttää vanhuksia.

Aina on muistettava, että tekniikka ei koskaan voi korvata inhimillistä kontaktia, lämpimiä käsiä.

Hyvinvoinnin aineellisten edellytysten ohella tärkeää on myös *henkinen hyvinvointi* ja sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen ja kehittäminen. Ne ovat myös paras lääke suomalaisen ikääntymispolitiikan yhä kipeämpään ongelmaan, yksinäisyyteen.

Hyvän vanhuuden turvaamisen avainsana on *aktiivinen elämänote*. Se voidaan turvata ylläpitämällä sosiaalisia suhteita. Sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen taas edellyttää mahdollisuutta osallistua itselleen kiinnostaviksi ja läheisiksi koettujen yhteisöjen toimintaan. Eläkeikäisille luontevaa on osallistuminen eläkeläisjärjestöjen toimintaan. Toimintakykyisimmät

voivat osallistua myös vapaaehtoistyöhön. Arvokkaita vapaaehtoistyön tapoja ovat esimerkiksi järjestöjen luottamustehtävien hoito, kerhojen ja harrastusryhmien vetäminen ja jäsenten osallistaminen erilaisiin kulttuuritilaisuuksiin.

Joka tapauksessa kaikenlainen osallistuminen yhteiseen toimintaan on paras tapa ylläpitää hyvän vanhuuden turvaavaa aktiivista elämäntapaa. Järjestömme on tehnyt tätä työtä kohta kuusi vuosikymmentä ja tämän toiminnan moottoreina ovat olleet kaikki jäsenemme, kukin voimiensa mukaan. Tässä arvokkaassa työssä toivon järjestömme luottamustehtävissä toimiville ja kaikille toimintaan osallistuville voimia ja menestystä!